

**Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě
budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v
Olomouci**

**Sport a pohybové aktivity jako nástroj - Využití sportu pro
dosažení „nesportovních“ cílů (průvodce studiem)**

Arnošt Svoboda, Simona Šafaříková

Anotace:

Absolventi získají přehled o možnostech využití sportu a pohybových aktivit pro dosažení cílů, které přesahují oblast samotného sportu. Na konkrétních příkladech bude ilustrována historická role sportovních aktivit, událostí a samotných sportovců v oblasti rezistence nebo naopak podpory politických režimů. Absolventi se seznámí s různými podobami využití sportovních aktivit a soutěží pro dosahování politických a ekonomických cílů spolu s nástroji pro jejich kritické hodnocení. Dále budou prezentovány možnosti využití sportu jako nástroje pro ovlivňování místních sociálních a kulturních podmínek v různých zemích. Důraz bude kladen na praktické příklady z oblastí rozvojových projektů v zemích jižní Ameriky nebo Afriky. Budou představeny zahraniční, ale i české iniciativy využívající pohybové aktivity pro řešení společenských problémů v oblasti gender, etnického původu, vzdělávání nebo vztahů v poválečných regionech. S pomocí poznatků sociologie sportu a rozvojových studií se absolventi budou orientovat v přesazích sportu do kultury, politiky, ekonomiky a sociální oblasti a budou schopni identifikovat klíčové „hráče“ (organizace) a jejich zájmy.

Obsah:

1. Sport jako prostředek, nikoliv cíl
2. Sport a pohybová aktivita v historickém kontextu českých zemí
3. Sportovní akce pod taktovkou politických režimů
4. Sport pro rozvoj a mír
5. Sport pro rozvoj a mír - Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)
6. Sport pro rozvoj - český kontext

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

1. Sport jako prostředek, nikoliv cíl

Americký sociolog sportu Jay Coakley upozorňuje, že proces socializace, tedy začlenění se do dané skupiny, má v případě sportu dvě roviny – socializace přímo do sportu a socializace sportem. V souladu s teorií funkcionalismu předpokládejme, že účast na sportovních aktivitách nemá za cíl pouze rozvoj tělesné stránky nebo úspěchy na soutěžích, ale může sloužit i pro osvojení si důležitých hodnot a dovedností, které jsou klíčové pro další život v konkrétní společnosti. Jinými slovy, sport je zde pojat jako nástroj pro dosažení cílů, které leží mimo samotnou oblast sportu.

Sport jako nástroj

V této studijní opoře se budeme věnovat několika příkladům, kde sport a pohybové aktivity slouží jako nástroj pro cíle politické, kulturní i sociální. Nejedná se tedy o obecný a komplexní výklad problematiky, ale spíše o výčet několika signifikantních příkladů. Nejen v českém prostředí známe z historie příklady, kdy sportovní aktivity byly využívány nejen politickými režimy pro svou prezentaci, ale i jako prostředek boje obyvatel za uznání autonomního státního celku (jako tomu bylo v českých zemích za Rakouska-Uherska v 19. a 20. století). Dobře známé jsou dále například hokejové zápasy Československa proti Sovětskému svazu po roce 1968, kdy jejich význam dalece překročil ledovou plochu a stal se symbolickým prostředkem odplaty za vojenskou okupaci.

Široký záběr mají také aktivity využívající sport pro vzdělávací cíle, zdravotnickou osvětu, boj s kriminalitou, podporu místních komunit nebo urovnávání vztahů v post-válečných regionech. Tato oblast bývá často označována jako sport pro rozvoj (nebo sport pro rozvoj a mír) a v tomto textu jim věnujeme poslední kapitolu. Místem realizace takovýchto aktivit bývají zejména země tzv. Globálního jihu (Global South), tedy země ekonomicky méně rozvinuté a rozvíjející se, zejména na africkém kontinentu, v Asii nebo Latinské Americe. Tyto země vykazují další společné znaky, jako je například nedostatečná infrastruktura, omezený přístup ke kvalitní výživě nebo pitné vodě, omezená lékařská péče, nestabilní nebo autoritářské politické režimy nebo vysoká míra diskriminace a exkluze určitých skupin obyvatel. Sport byl a je uznáván také Organizací spojených národů i Mezinárodním olympijským výborem jako inkluzivní nástroj pro naplňování rozvojových cílů v jednotlivých zemích.

Nelze zapomínat i na potenciál, který v oblasti podpory rozvoje mohou hrát alternativní sportovní disciplíny jako je třeba surfing, parkour, skateboarding nebo snowboarding, vše

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

pochopitelně v ne-vrcholové podobě. Ačkoliv po dlouhou dobu byly tyto typy sportovních aktivit připisovány zejména privilegovaným obyvatelům západního světa (či Globálního severu), ke konci devadesátých let vyvstala z komunity alternativních sportů celá řada iniciativ a neziskových organizací zaměřených na různé sociální programy v oblastech, které jsme si zmínili výše. Specifický étos komunit v rámci těchto sportů umožňuje vzniknout inovativním přístupům (například nepřítomnost striktního dělení dle pohlaví, nepřítomnost rozhodčích, vysoký důraz na kreativitu atd.). Vzhledem k lokalitám, kde je provozována celá řada alternativních disciplín (často ve volném prostoru nebo přírodě), je přidanou hodnotou i důraz na environmentální problematiku.

Kontrolní otázky:

Jak chápe funkcionalistický přístup postavení sportu v procesu socializace?

Čím specifickým mohou přispět alternativní sporty k dosahování sociálních a kulturních změn?

Literatura:

Coakley, Jay. 2004. *Sport in Society. Issues and Controversies. Eighth Edition*. New York: McGraw Hill.

Levermore, Roger and Aaron Beacom. 2009. 'Sport and Development: Mapping the Field'. Pp. 1-25 in *Sport and International Development*, edited by R. Levermore and A. Beacom. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

<http://www.actionsportsfordev.org/>

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

2. Sport a pohybová aktivita v historickém kontextu českých zemí

Zdánlivě ryze historické téma v sobě skrývá mnoho zajímavého z hlediska pojetí sportu jako nástroje. V souvislosti s ustavováním moderní podoby sportu jako racionální, na výsledky zaměřené aktivity řízené dle sady pravidel v 19. století se logicky zvyšovala i míra organizovanosti sportovních aktivit a tělocvičných spolků. Historicky tento vývoj zapadá do celkového uvolnění společenských a kulturních podmínek po tereziánských a josefinských reformách v 18. století.

Historický
kontext

V průběhu celého 19. století se v českých zemích zakládaly sportovní kluby a otevírala nová sportoviště. Nicméně, vzhledem k politickému postavení v rámci tehdejšího Rakouska-Uherska, čelily tyto ustavující procesy celé řadě problémům a omezením. Říšské úřady viděly v organizovaných tělovýchovných aktivitách a jejich průniku například do školních prostředí nebezpečnou aktivitu, v rámci níž mohlo dojít k radikalizaci národnostních tendencí v tehdejší české společnosti. I proto zpočátku docházelo k rozvoji zejména v soukromé sféře; vznikaly soukromé tělocvičné ústavy, v nichž pochopitelně bylo aktivní zejména zámožnější měšťanstvo a šlechta. Obzvláště pečlivě se úřady snažily o omezení organizovaných pohybových aktivit na vysokých školách a v rámci veřejných tělocvičných spolků. Méně formální aktivity se nicméně rozvíjely, jako například sportování v Praze na Vltavě zahrnující bruslení, plavání nebo veslování. Ale i na zmíněných školách si studenti i vyučující nacházeli cesty, jak se sportovním aktivitám věnovat, byť často jen skrytě a neveřejně. Například ještě na přelomu 19. a 20. století soutěžili úspěšní tenisté, bratři Ladislav a Zdeněk Žemlovi, pod pseudonymy Rázný a Jánský.

Sokol

Chtíc nechtíc se tak sportovní aktivity staly jedním z nástrojů boje o národnostní určení českých zemí v rámci Rakouska-Uherska. Specifickou roli zde sehrály tělocvičné spolky jako Sokol nebo Orel. Nebyly sice ryze českou specialitou, nicméně právě v českých zemích a v pozdějším novém Československu dosáhly unikátního postavení a významu. Svůj původ měly ve spolcích zakládaných v německých městech ve druhé polovině 19. století. Mezi nimi to byli zejména „turneři“ s výrazným prvkem vojenského drilu a pruského militarismu vůbec. Jejich „turnfesty“ v šedesátých letech 19. století byly vůbec prvními vystoupeními velkého počtu synchronně se pohybujících cvičenců. V návaznosti na turnery se vznikající Sokol dočkal mnoha kritických komentářů, mimo jiné i od T. G. Masaryka, který poukazoval na kopírování německého modelu.

Sokol po svém vzniku v roce 1862 byl pod dohledem úřadů, zda jeho činnost nepřesahuje vymezení dané stanovami. Hlavní obavou byla pochopitelně opět národnostní otázka. Ostatně, již v roce 1866 zdůrazňuje vůdčí postava sokolského hnutí, Miroslav Tyrš, ideu

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

Sokola jako národního vojska, byť v té době v kontextu austroslavistické politiky zaměřeného hlavně na obranu před pruským (německým) vlivem. Porážka Rakouska-Uherska od Pruska vedla mimo jiné k ustavení rakouského a uherského dualismu, což bylo pro Čechy frustrující a výrazně se podílelo na snížení jejich loajality k říši. Organizace různých emancipačních akcí probíhaly za účasti Sokola.

Mimo vzdělávací činnost byl postupně vytvořen (velkou měrou díky M. Tyršovi) souhrn sokolské tělocvičné soustavy, včetně branných prvků. Přes výrazný rozvoj na konci šedesátých a na počátku sedmdesátých let však následující roky přinesly celému českému národnostními hnutí, a Sokolu jako jeho pevné součásti, zklamání po neúspěšném prosazení reforem politické reprezentace českého národa v rámci Rakouska-Uherska. Ke konci 19. století však obliba sokolské činnosti začala opět růst a před první světovou válkou se jeho členská základna zvětšovala o desítky procent ročně. V té době byl Sokol významně podporován i pražskou českou administrativou; zejména formou poskytování pozemků nebo finančními subwencemi.

Již v na konci 19. století se konal první sokolský slet, nejprve ovšem spíše jen se stovkami cvičenců. Avšak slety, které následovaly v prvním a druhém desetiletí 20. století, už nabýly na značném celospolečenském a politickém významu. Zejména slet 1912 měl být sletem všech slovanských sokolů. Zde již můžeme vidět význam, který tato forma masových tělocvičných aktivit mohla mít pro vyjádření politických (zde národnostních) cílů.

Odpor rakouských úřadů byl však namířen nejen směrem dovnitř říše, ale i na mezinárodní pole. Tak, jak docházelo k organizaci českého sportovního a tělovýchovného života, zvyšovala se též aktivita českých zástupců na mezinárodních soutěžích. Zde mají významné místo zejména novodobé olympijské hry. Specifikem českých zemí v kontextu olympijského hnutí bylo členství Jiřího Gutha v Mezinárodním olympijském výboru. Zajímavé je, že i někteří rakouští novináři hodnotili fakt, že jediný zástupce zemí Rakouska-Uherska je Čech, kriticky vůči rakouským orgánům. Dle všeho byl i předseda Pierre de Coubertin nakloněn českým národnostním snahám. Na druhé straně však odmítal připustit olympijské hnutí jako prostor pro spory o národnostní určení.

V roce 1906, když byly připravovány OH v Athénách, se naplno projevilo nerovné postavení jednotlivých zemí Rakouska-Uherska. Organizační výbor her poskytoval finanční podporu jednotlivým účastnickým zemím k ustavení národních olympijských výborů, které by zajišťovaly účast olympioniků. Česká část samostatnou podporu neobdržela a Rakousko odmítlo převést poměrnou část ze své podpory s tím, že považují český výbor za samostatný subjekt. Jako takový posléze získal od řecké strany odpovídající částku a v Athénách se čeští sportovci zúčastnili jako samostatná výprava a několikrát byli jako

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

reprezentanti svébytného národa přijati na vysoké diplomatické úrovni. Rakouský tlak na změnu uznání českých zemí jako samostatné součásti olympijského hnutí však pokračoval, například i v podobě ostentativní demise rakouského zástupce v MOV s požadavkem na odvolání Jiřího Gutha, což však de Coubertin odmítl s poukazem na sportovní kvality českých zástupců i na dlouholetou účast Gutha v olympijském hnutí. I tak ale ryze sportovní prostor byl ovládán spíše klubovými zájmy a výsledky na závodech. Byly to právě tělocvičné celky, které byly otevřeně zaměřeny na národnostní otázku.

Specifické postavení zejména Sokola (jehož symbolický obraz byl umocňován odmítáním spojení s konkrétními politickými stranami) v období utváření Československé republiky v roce 1918 mu přisoudilo aktivní roli v prvních okamžicích samostatného státu. Bylo to například zapojení sokolů, často bývalých legionářů, do přebírání a ostrahy klíčových státních institucí. Postupně nicméně došlo ke snižování významu Sokola, a to včetně vlivu na školní tělovýchovu.

Neustávající propojení Sokola a českého státu bylo asi nejlépe viditelné na příkladu sokolských sletů. Petr Roubal zmiňuje přímo roli Sokola jako nástroje pro vytvoření „obrazu“ stále ještě nového státu v hlavách občanů. Svůj symbolický vrchol našlo propojení Sokola a českých zemí ve sletu konaném v roce 1938. Ten se konal na specifickém místě, na Strahovském stadionu, největší existující cvičební ploše tohoto typu na světě. Tváří v tvář akutnímu ohrožení ze strany nacistického Německa byl poslední předválečný slet demonstrací věrnosti národnímu státu a odhodlání jej bránit.

Kontrolní otázky:

Jaké byly důvody pro odpor rakousko-uherských úřadů vůči účasti českých reprezentantů na mezinárodních soutěžích?

Jaká jsou specifika českého tělocvičného celku Sokol?

Literatura:

Guttman, Allen. 2004. *From Ritual to Record. The Nature of Modern Sports*. New York: Columbia University Press.

Kössl, Jiří, Jan Štumbauer, and Marek Waic. 2018. *Kapitoly z Dějin Tělesné Kultury*. Praha: Karolinum.

Rokosová, Blanka, ed. 1996. *90 Let Českého Tenisového Svazu*. Praha: ČTS Marketing s.r.o.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

3. Sportovní akce pod taktovkou politických režimů

Svébytným příkladem systematického propojení, resp. využívání, tělocvičných či sportovních aktivit se zájmy politické moci v českém prostředí jsou bezpochyby socialistické spartakiády. Ačkoliv jejich vznik je datován už do dvacátých let první republiky, jejich podoba, kterou si udržely vlastně až do konce v roce 1985, se naplno ustavila v roce 1955. Ve svém počátku rozvíjely spartakiády myšlenky sokolských sletů, alespoň tedy co se týká estetické stránky. A byli to často samotní bývalí sokolové, kteří se prakticky po celou dobu existence spartakiád a po zrušení své organizace totalitním komunistickým režimem podíleli na hromadných choreografiích. V těchto momentech se naplno projevilo postavení spartakiád, které byly velkou částí veřejnosti chápány nikoliv jako demonstrace loajality k socialistické ideologii, ale zejména jako jedinečná událost v rámci tělovýchovných aktivit. Ne nadarmo Roubal tento proces označuje jako „privatizaci politické sféry“, kde původně ideologicky vedenou aktivitu občané přijmou za svou a změni tak její význam, odlišný od záměrů komunistických ideologů.

V první polovině padesátých let potřebovalo socialistické Československo nové symbolické vyjádření své národní identity a legitimacy po úmrtí Klementa Gottwalda a s nástupem post-stalinské éry. Navázat na zaběhnutou praxi sokolských tělocvičných aktivit se zdálo být logické. Na druhé straně to představovalo pro komunistický režim problém, jak sice formálně navázat na sokolskou tradici, ale zároveň se k této tradici otevřeně nepřihlásit. Vždyť i sokolové byli mezi oběťmi komunistických procesů. První spartakiáda v roce 1955 tak vizuálně kopírovala sokolské slety, ale komentáře se soustředily na zdůraznění odhodlání dělnické třídy, sílu pracujícího lidu nebo ženskou emancipaci.

Při touze prezentovat sjednocený národ a komunistické ideály však řada kritických komentářů označuje tuto spartakiádu jako esteticky nejednotnou a myšlenkově nekonzistentní. Organizátoři ve snaze pokrýt všechny kýžené prvky vytvořili mix, kde měli být prezentováni jak dělníci, tak „pracující inteligence“, jak národ, tak celý socialistický blok. Hromadná cvičení byla navíc doplněna vystoupením Svazarmu zahrnujícím motorky, modely letadel, traktory nebo třeba kynology se psy. Kritizováno bylo i závěrečné vystoupení vojáků s dětmi jako příliš „násilná“ kombinace.

Byla to zejména III. celostátní spartakiáda v roce 1965, která naplno představovala již post-stalinskou fázi ve vývoji Československa. Předně byla zkrácena a počet cvičících byl podstatně nižší než u předchozích (356 tis. oproti 722 tis., což mohlo být dáno i menším množstvím financí, které šly na přípravu). Při náboru cvičenců (ostatně opět včetně mnoha bývalých sokolů) byly také využívány méně autoritativní metody. Poměrně unikátní bylo zapojení neslyšících, nevidomých a tělesně postižených. To v socialistických zemích nebylo v té době ani zdaleka samozřejmé. Zároveň se zde objevovaly prvky, které se později

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

naplno projevily v normalizačních ročnících, tedy odklon od socialistického realismu a důraz na rodinné a vlastenecké tradice.

V roce 1970 byla v tehdejší politickém a sociálním kontextu (nastupující normalizace) spartakiáda zrušena a místo ní proběhly místní Tělovýchovné slavnosti. Nadcházející tři spartakiády (v letech 1975, 1980 a 1985) už zčásti převzaly odlišnou ideologickou prezentaci, která spočívala nikoliv v představení jednotlivých skupin na základě profese, ale spíše věku nebo genderu. Také tradiční součást spartakiád, vojáci, již nereprezentovali zejména armádu jako takovou, ale spíše mužnost a fyzickou zdatnost.

V roce 1975 také poprvé nebyla vyvěšena sovětská vlajka, ale rudý prapor a nebyla hrána sovětská hymna, zřejmě i z obav reakcí diváků. „Vděk“ Sovětskému svazu ovšem zcela nezmizel, jen byl vyjadřován spíše formou následných komentářů. Z hlediska programu přibyla součást do té doby odmítaná – cvičení rodičů s dětmi. Ty sice vystupovaly i dříve, ale v duchu striktního a autoritativního uspořádání veřejného života výhradně pod dohledem vychovatelů. Nově zde tedy děti vystoupily se svými rodiči a v choreografii zaměřené na přirozený dětský projev a hravost. Například tedy necvičily na značkách.

Oproti jiným změnám však až do roku 1985 trvala snaha nepřiznávat oficiálně sokolskou tradici. Současné spartakiády byly představovány výhradně v návaznosti na odkaz původních socialistických spartakiád a tří celostátních spartakiád. Přestože reportéři Rudého práva se aktivně snažili vyhledávat a kontaktovat první cvičence na Maninách (místo prvních dělnických spartakiád ve dvacátých letech 20. století), pravdou je, že mezi staršími cvičenci bylo velké množství, možná většina, původních sokolů. Teprve v roce 1985 přišel obrat a prvky odkazující na sokolské hnutí se staly oficiální součástí stejně jako pocta Miroslavu Tyršovi.

Nový trend posledních spartakiád je patrný obecně v důrazu na mládí a propojení s populární kulturou té doby. Téměř legendární se stala zejména skladba Poupataz roku 1985 pro starší žákyně zpívaná zpěvákem Michalem Davidem. I zapojení prominentů tehdejší pop-kultury znamenalo pravděpodobně kompromis, kdy účast na vystoupení byla pro cvičence ještě přijatelná a organizátoři ji mohli zároveň interpretovat a prezentovat jako výraz loajality a nadšení. Otázkou však bylo vystoupení mužů, kterých bylo mezi cvičenci poměrně málo a navíc zde příliš nedocházelo k věkové obměně. Bylo tedy možné sledovat proměnu budovatelů a bojovníků v otce a manžele (někdy byli označováni nepřilíživě duchaplně jako „tátové od rodin“). Původní roli mužů tak vlastně převzali již zmínění vojáci, kteří se prezentovali technicky velmi náročnými sestavami.

Jak uvádí Roubal, celý projekt spartakiád byl vlastně úspěšným tahem komunistického režimu, který vytvořil svůj rituál pro prezentaci „socialistického člověka“. Na druhé straně, tento projekt se postupně vymykal plné kontrole svých organizátorů a kromě velmi vysokých nákladů zde byla do určité míry nutná tolerance chování cvičenců a jejich

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

požadavků. Byť to nebylo časté, přesto se v historii spartakiád objevilo několik protestů ze strany cvičenců a odmítnutí některých prvků připravených choreografií. Podobné projevy pochopitelně byly naprosto nepřijatelné z hlediska využití spartakiád jako představení nadšených mas oddaných kolektivní myšlence socialismu. Na rozdíl ale například od oslav 1. máje, nácvikům na spartakiády věnovalo mnoho lidí svůj volný čas dobrovolně.

Kontrolní otázky:

Popište historický a politický kontext vzniku celostátních spartakiád v Československu.

Pro co všechno mohl a chtěl komunistický režim spartakiády využívat?

Lze chápat spartakiády jako nástupce sokolských sletů?

Literatura:

Roubal, Petr. 2016. *Československé Spartakiády*. Praha: Academia.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

4. Sport pro rozvoj a mír – mezinárodní kontext

Od 90. let 20. století se začal vyvíjet koncept „sport pro rozvoj“ (*Sport for Development, SFD*) nebo také „sport pro rozvoj a mír“ (*Sport for Development and Peace, SDP*), v němž se sport využívá jako nástroj mezinárodního rozvoje při řešení tzv. rozvojových problémů a při dosahování sociálních změn. Jedná se hlavně o problémy spojené s rozvojem v tzv. rozvojových zemích (= země tzv. Globálního jihu). Sport se proto se objevuje i v agendách mezinárodních organizací, jako je např. OSN, a pracují s ním také vládní rozvojové agentury zemí Globálního severu v rámci své rozvojové spolupráce.

Definice sportu

Sport je v rámci tohoto konceptu chápán velice široce a holisticky s důrazem na to, že existují velké kulturní rozdíly v tom, jak lidé v různých částech světa sport vnímají. Jasně vyjádření tohoto pojetí představuje definice využívaná OSN (UNICEF, 2004), která říká, že za sport jsou považovány „všechny formy fyzické aktivity, přispívající k fyzické kondici, duševní pohodě a sociální interakci. Patří sem hry, rekreace; organizovaný, příležitostný i soutěžní sport; a také domorodé sporty a hry.“ Tato definice vypouští aspekty institucionalizace, velkého fyzického úsilí či maximální výkonnost, které se například objevují v definici Dovalila (2002).

Definice rozvoje

Rozvoj nebo také mezinárodní rozvoj můžeme jednoduše definovat jako procesy, aktivity a programy, které vedou ke zlepšování kvality života na celém světě s důrazem na státy označované jako nízkopříjmové nebo rozvojové. Úroveň rozvoje lze měřit například pomocí hrubého domácího produktu (využívaná Světovou bankou – *World Bank, WB*) nebo pomocí indexu lidského rozvoje (využívaný Programem OSN pro rozvoj – *United Nations Development Programme, UNDP*). Jednotlivé státy podle těchto ukazatelů můžeme dělit na rozvinuté a rozvojové (někdy se také používá označení Globální sever a Globální jih). Jde však o velice úzce zaměřené rozdělení, které vychází především z vnímání rozvoje a ekonomických ukazatelů vytvořených v rozvinutých zemích.

Definice SDP

Samotný koncept sportu pro rozvoj a mír (SDP) klade důraz především na zajištění fyzické kondice, duševní pohody a sociální interakci, které mohou vést k požadovaným změnám. Sport v rámci tohoto konceptu slouží „pouze“ jako nástroj. Cílem tedy není výchova vrcholových sportovců, ale samotný proces účasti na sportovních aktivitách a na všech dalších činnostech, které na ně navazují a rozšiřují možnosti dosažení změn. Definice konceptu SDP se neustále utváří. V podstatě se jedná o využívání sportu a pohybových aktivit tak, aby docházelo ke zlepšování kvality života jednotlivců v jakékoli části světa. Sport je tak například využíván v uprchlických táborech jako součást psychosociální pomoci po nejrůznějších přírodních katastrofách (např. zemětřesení, záplavy, atd.). Může přispívat k řešení a předcházení konfliktů. V rozdělených společnostech je sportovní hřiště mnohdy jediný prostor, kde se mohou setkávat příslušníci různých komunit. Sport může být také účinným nástrojem při podpoře zdraví a prevenci nemocí (jako jsou např. AIDS, tuberkulóza či malárie), usnadňuje přístup ke vzdělání a posiluje schopnost lidí samostatně se

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

rozhodovat (tzv. *empowerment*). Dále může přispívat k řešení genderových otázek (ve smyslu vyrovnávání role žen a mužů ve společnosti) a zvláště v rozvojových zemích lidem s postížením usnadňovat začleňování do většinové společnosti. Slouží také jako nástroj sociální integrace mezi různými etniky nebo při začleňování migrantů do většinové společnosti. Pomocí sportu lze také předávat různé hodnoty a učit dovednostem jako jsou spolupráce, respekt k pravidlům nebo týmová práce. Velmi často se také využívá koncept učení se **dovednostem důležitým pro život** (z anglického výrazu *life skills*). Je to soubor několika dovedností, které jsou ve sportovně rozvojových programech předávány a předpokládá se jejich přenos do každodenního života (např. řešení konfliktních situací, rozhodování, kritické myšlení, empatie, kreativní myšlení, asertivní komunikace, atd.). Sport může sloužit jako nástroj porozumění mezi různými kulturami. Velmi často se také využívá jako tahák, jež má nalákat k rozvojovým problémům a jejich řešení takové účastníky, kteří by se jinak rozvojových programů neúčastnili. Účastníci tedy přijdou kvůli sportu a tyto momenty se využívají např. pro předávání informací o zdraví a šíření osvěty. Využívání sportu může také přispívat ke snižování kriminality.

Podle Lyrase a Wealty Peachey (2011) se jedná o využívání sportu za účelem ovlivnit pozitivně veřejné zdraví, socializaci dětí, mládeže a dospělých, sociální začlenění znevýhodněných osob, s cílem posílit ekonomický rozvoj jednotlivých regionů a států a přispět k interkulturní výměně a řešení konfliktů.“ (volně přeloženo z angličtiny)

Podle Schulenkorf, Sherry & Rowe (2016) se v posledních letech ve světě zvýšil počet organizací, které implementují sportovní projekty s uvedenými rozvojovými cíli. Specificky využívají sport jako prostředek, pomocí něhož chtějí implementovat projekty a dosáhnout rozvojových cílů, které nejsou spojeny se sportovním úspěchem. (volně přeloženo z angličtiny)

V posledních dvaceti až třiceti letech dochází k intenzivnímu využívání sportu v rámci projektů rozvojové spolupráce, které mají za cíl řešení problémů v zemích Globálního jihu. Jedná se o projekty, jež jsou financovány vládami zemí Globálního severu v rámci jejich zahraniční rozvojové politiky. Dnes ovšem existují i sportovně rozvojové projekty, které řeší problémy i v zemích Globálního severu. Nápad využívat sport však není vůbec nový. Využíval se jako nástroj již v době antiky v rámci olympijských her, během kterých se zachovával mír. Tato událost tedy byla symbolem míru na jedné straně, na druhé straně sport sloužil jako prostředek při tréninku gladiátorů a antických armád. V koloniálním období se sport používal také jako nástroj při kolonizování jednotlivých území. Docházelo k ničení a tím zániku původních sportovních a pohybových her a rozšiřování moderních

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

sportovních odvětví v jednotlivých koloniích (např. fotbal, kriket, atd.). Jedním z důvodů rozmachu užívání sportu při řešení rozvojových problémů od konce 90. let je i neúspěch tzv. ortodoxních rozvojových politik, které v rozvojových zemích v posledních padesáti letech selhávaly a nevedly k očekávaným výsledkům. Sport je také mnohými považován za nepolitický nástroj a je v oblasti rozvojových politik mnohem méně spojován s korupcí. Od 90. let 20. století se tedy rozvíjí sportovní partnerství mezi mnoha různými aktéry. V roce 2001 vznikla v Ženevě speciální agentura OSN (*UNOSDP – United Nations Office on Sport for Development and Peace*), jejímž cílem bylo šířit v rámci systému OSN povědomí o využívání sportu, reprezentovat sport a navazovat mezioborové kontakty. Činnost této agentury byla uzavřena v roce 2017 a veškeré zodpovědnosti převzal Mezinárodní olympijský výbor (MOV). Postupně se formovaly i další důležité pracovní skupiny, které přispěly ke zviditelnění sportu jako možného nástroje při řešení rozvojových problémů. Jednalo se například o *UN Inter – Agency Task Force on Sport for Development and Peace* nebo *Sport for Development and Peace International Working Group (SDPIWG)*. Rok 2005 byl vyhlášen Mezinárodním rokem sportu a tělesné výchovy.

V současnosti se na realizaci SDP projektů a programů podílejí například různé agentury OSN (UNICEF, UNESCO, WHO, UNHCR, atd.). Dále financování přichází také od vlád zemí Globálního severu, které využití sportu podporují v rámci svých rozvojových aktivit v zemích Globálního jihu. Jedná se například o Kanadu, Norsko, Austrálii či Německo, jejichž rozvojové agentury (CIDA, NORAD, AusAid, GIZ) se přímo podílejí na financování a realizaci SDP projektů. Některé země Globálního jihu mají také sport uveden ve svých rozvojových strategiích (např. Zambie, Mosambik). Postupně se rozvíjí nejrůznější partnerství se sportovními federacemi (např. FIFA, FIVB, NBA). FIFA má svůj vlastní na osobnostní rozvoj zaměřený program, který podporuje mládež ze sociálně vyloučených oblastí. Důležitým aktérem je také Mezinárodní olympijský výbor (MOV). Do SDP a jeho financování se postupně zapojuje i soukromý sektor v rámci tzv. společenské odpovědnosti firem (z angl. *CSR – Corporate Social Responsibility*). Jedná se o sportovní firmy jako např. NIKE či Adidas, ale také o firmy naprosto mimo sportovní sektor (např. Arcelor Mittal, Bancolombia).

Mezi častěji zastoupené realizátory, kteří pracují přímo s účastníky jednotlivých projektů, patří hlavně neziskové organizace. Jednou z vůbec nejstarších je např. MYSA (*Mathare Youth Sport Association*), která působí v Nairobi v Keni. Po Zimních olympijských hrách v Lillehammeru (Norsko, 1994) vznikla také jedna z největších sportovní rozvojových organizací *Olympic Aid* (později přejmenovaná na *Right to Play*). *Streetfootballworld* je zastřešující organizace, jež sídlí v Berlíně a spojuje více než 150 dalších sportovní rozvojových organizací z celého světa, které využívají fotbal jako prostředek k dosažení sociálních změn. Mezi další lze zařadit například *Spirit of Soccer* působící v Kambodži, využívající fotbal při informování o hrozbách nevybuchlé munice. Na africkém kontinentu působí například *Kick4Life* či *Grassroot Soccer*. V Indii je velice známá organizace *Magic Bus*, v Afghánistánu působí organizace *Skateistan*, v Latinské Americe například *Tiempo de*

Aktéři v
SDP

Neziskový
sektor
v SDP

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

Juego. Tento výčet v žádném případě není vyčerpávající, pro další příklady lze navštívit následující webové stránky:

- <https://www.sportanddev.org>,
- <http://www.actionsportsfordev.org>,
- <https://www.streetfootballworld.org>.

Tyto neziskové organizace využívají různá sportovní odvětví. Nejčastěji se setkáme s využitím fotbalu, neboť je to v mnoha zemích světa nejpopulárnější sport a není náročný na sportovní vybavení. Bylo by však mylné se domnívat, že SDP je jen o fotbalu. Uplatnění při řešení rozvojových problémů a dosahování sociálních změn nachází i bojová umění, capoeira, házená, basketbal, ragby, atletika, box, baseball, frisbee, tanec a také nejrůznější pohybové hry.

Role sportu je dnes již popsána v mnoha mezinárodních dokumentech. Ty mluví o sportu, pohybových nebo volnočasových aktivitách jako o základním právu pro všechny osoby na světě. Některé také uvádějí, že může být užitečné zařazovat jej také do tzv. rozvojových politik. Jedná se o tyto dokumenty:

- **Mezinárodní charta tělesné výchovy a sportu** vydaná UNESCO v roce 1978 a revidovaná v roce 2015
- **Úmluva o právech dítěte** vydaná UNICEF v roce 1989
- **Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením** vydaná OSN v roce 2006
- **Bílá kniha o sportu** vydaná EU v roce 2007, která se věnuje tomu, jak používat sport v rámci rozvojových politik jednotlivých států
- **Sport for Development and Peace Towards Achieving the Millennium Development Goals** vydaný v roce 2003 UN Inter – Agency Task Force on Sport for Development and Peace, který popisuje, jak může sport přispět k naplňování tzv. Rozvojových cílů tisíciletí
- **Sport for Development and Peace and the 2030 Agenda for Sustainable Development** vydaný Commonwealth v roce 2015, který se věnuje tomu, jak může sport přispívat k naplňování tzv. Cílů udržitelného rozvoje.

Mezinárodní dokumenty

Kritika sportu a SDP

V žádném případě by však sport neměl být považován za všelék, který dokáže zázraky. Někdy může naopak jít o velmi nebezpečnou zbraň, jak dokazují například události z Mnichova 1972, kdy během olympijských her došlo k vyhrocení situace mezi Izraelem a Palestinou kvůli zabití izraelských sportovců. Sport také využil Hitler v roce 1936 pro demonstraci své síly a nacistického režimu. V akademické literatuře, která se věnuje SDP, se objevuje i další kritika napojená na rozvojové teorie. Při realizaci SDP projektů neustále dochází k zachovávaní „severojižního“ rozdělení světa na země bohatého severu (Globální sever) a země chudého jihu (Globální jih), neboť velká část financí na implementaci SDP projektů a programů plyne právě ze zemí Globálního severu. U zemí Globálního jihu se tak

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

může někdy vytvářet závislost na pomoci přicházející z bohatších zemí. Zároveň jsou to aktéři z těchto ekonomicky vyspělejších zemí, kteří velmi často mají rozhodovací pravomoc.

Kontrolní otázky:

Jak byste definovali „sport“ v rámci konceptu SDP?

Při řešení jakých problémů se sport a pohybová aktivita využívá? Můžete využít např. toto video - https://www.youtube.com/watch?v=1_B6d9vQE7M.

Najděte si jednu sportovně rozvojovou organizaci a popište její činnost. Můžete využít tyto weby <https://www.sportanddev.org/> nebo <http://www.actionsportsfordev.org/>. Popište, co organizace dělá, s kým a kde pracuje a jak sport a pohybovou aktivitu využívá.

Vyberte si jeden mezinárodní dokument (viz výše) a vyhledejte, co je v něm o sportu řečeno.

Vyberte si jeden příběh z knihy **Eleven** (viz níže) a připravte si prezentaci pro ostatní kolegy. Jak byl sport v daném kontextu využit? K čemu jeho využití přispělo?

Literatura:

Collison, Holly, Simon C Darnell, Richard Giulianotti, and P. David Howe. 2016. *The Routledge Handbook of Sport for Development and Peace*. New York, NY: Routledge.

Levermore, Roger and Aaron Beacom. 2009. *Sport and International Development*. New York, NY: Palgrave MacMillan.

Lyras, Alexis and Jon Welty Peachey. 2011. Integrating sport-for-development theory and praxis. *Sport Management Review*, 14(4), 311-326.

Fleming, Steve. (2009). *Eleven: Making lives better: 11 stories of development through football*. Brighton: Pitch Publishing.

Schulenkorf, Nico, Emma Sherry and Katie Rowe. 2016. Sport-for-Development: An Integrated Literature Review. *Journal of Sport Management*, 30(1), 22–39.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

5. Sport pro rozvoj a mír – Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)

Cíle udržitelného rozvoje (tzv. *SDGs – Sustainable Development Goals*) jsou rozvojovým programem OSN na roky 2015–2030. Navazují na předchozí program MDGs (*Millenium Development Goals*, Rozvojové cíle tisíciletí). Jedná se o program, jehož cílem je přispět ke globálnímu rozvoji ve všech částech naší planety za účasti vlád všech zemí světa. Na vytvoření těchto cílů se podílely všechny členské státy OSN, zástupci organizací neziskového sektoru, podnikatelé, akademická obec i občané všech kontinentů. Jednalo se o zdlouhavý proces vyjednávání, kde všechny státy, bez ohledu na svou ekonomickou sílu, měly stejný hlas. SDGs tvoří 17 jednotlivých cílů, jejichž naplnění má přispět k udržitelnému rozvoji naší planety (například o Cíl 1 – konec chudoby, Cíl 2 – konec hladu, Cíl 5 – rovnost mužů a žen, Cíl 10 – méně nerovností, atd.). Jedná se o agendu, která:

- je univerzální pro všechny státy světa,
- by neměla nikoho nechat pozadu,
- zdůrazňuje spojitost mezi všemi dimenzemi (ekonomická, sociální a environmentální) udržitelného rozvoje.

Dokument „**Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030** (*Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*)“, který popisuje všech 17 cílů udržitelného rozvoje, poprvé v historii zmiňuje sport a jeho důležitou roli v globálním mezinárodním rozvoji. Do té doby žádný jiný dokument z oblasti mezinárodního rozvoje o sportu takto specificky nemluvil. Článek 37 tohoto dokumentu mluví o sportu přesně jako o „*důležitém nástroji, který přispívá k udržitelnému rozvoji.*“ Je to tedy poprvé, kdy byl SDP a jeho záměrné využívání uvedeno jako téma globálních rozvojových plánů a politik. Oficiální zařazení sportu na rozvojovou agendu je vyústěním mnohaletých snah OSN, které mezi lety 2003 až 2016 přijalo 10 různých rezolucí, v nichž mluví o sportu jako o prostředku, který podporuje vzdělávání, zdraví, rozvoj a mír. V posledních 15 letech se také výrazně rozrostl počet sportovně rozvojových organizací a zvýšilo se pokrytí této oblasti v akademické literatuře. Velice aktivní v tomto směru jsou i vlády jednotlivých států Commonwealth¹.

Sekretariát Commonwealth se v minulých letech zabýval ve dvou dokumentech analýzou, která přibližuje, jak může sport přispět k dosažení jednotlivých SDGs. Tyto dva dokumenty (viz níže) mají sloužit jako doporučení vládám a dalším aktérům na poli SDP při podpoře a začleňování sportu do vlastních rozvojových agend a politik. Na základě této analýzy bylo vybráno 6 cílů udržitelného rozvoje, které mají největší potenciál využít sportu při jejich naplňování. Jedná se o:

¹ Společenství národů = volné sdružení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a jejich dřívějších kolonií.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

1. Cíl 3 – Zdraví a kvalitní život – Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
2. Cíl 4 – Kvalitní vzdělání – Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny
3. Cíl 5 – Rovnost mužů a žen – Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
4. Cíl 8 – Důstojná práce a ekonomický růst – Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
5. Cíl 11 – Udržitelná města a obce – Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
6. Cíl 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce – Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních

Zavádění sportu do konkrétních rozvojových politik je stále ještě na počátku. Akademická obec se shoduje, že je potřeba výzkumem přispět k lepšímu popsání toho, jakým způsobem sport k rozvoji přispívá a jaká doporučení tedy jsou efektivní.

Kontrolní otázky:

Co to je Agenda SDGs? Jak souvisí se sportem?

Zvolte si jeden SDG, přečtěte si v uvedených dokumentech, jak může přispívat k rozvoji, a připravte prezentaci pro ostatní spolužáky.

Literatura:

Collison, Holly, Simon C Darnell, Richard Giulianotti, and P. David Howe. 2016. *The Routledge Handbook of Sport for Development and Peace*. New York, NY: Routledge.

Dudfield, Oliver and Malcolm Dingwall-Smith. (2015). *Sport for Development and Peace and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. London: Commonwealth Secretariat.

Iain Lindsey and Tony Chapman. (2017). *Enhancing the Contribution of Sport to the Sustainable Development Goals*. London: Commonwealth Secretariat.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

6. Sport pro rozvoj – český kontext

SDP v ČR

V České republice je prozatím téma SDP hodně nové. I v české literatuře se objevuje poměrně zřídka. Pár článků lze najít v časopisech jako je Respekt nebo Mezinárodní politika anebo v českých denících v obdobích, kdy informují o takových velkých sportovních událostech, jako jsou olympijské hry či mistrovství světa ve fotbale. Jedna z mála populárně vědeckých knih, která se tímto tématem zabývá, se jmenuje *“Jak se hraje fotbal v Africe”*. Kniha vyšla v roce 2007 a jejím autorem je Robin Ujfalúši. Tato kniha se zaměřuje na využívání fotbalu v organizaci MYSY v Keni, kde se Robin Ujfalúši v roce 2005 zúčastnil dobrovolnického projektu. Z jeho iniciativy pak vznikl projekt Fotbal pro rozvoj.

Fotbal
pro rozvoj

Fotbal pro rozvoj (FPR) je tedy jedním z prvních projektů a iniciativ na území České republiky, které se dají zařadit pod hlavičku SDP. Jeho začátek se datuje do roku 2006. Od té doby je tento projekt oficiálně podporován z rozpočtu Ministerstva zahraničních věcí, neboť je součástí oficiální rozvojové spolupráce (ODA – *Official Development Assistance*) České republiky v rámci tzv. dotačního titulu Rozvojové vzdělávání a osvěta. Je to poprvé, kdy sport začal být v české rozvojové politice používán jako nástroj při řešení rozvojových problémů. Hlavním realizátorem FPR je česká nezisková organizace INEX-SDA, která zprostředkovává dobrovolnické pobyty v ČR i zahraničí a v poslední době se zaměřuje i na globální rozvojové vzdělávání (GRV) a interkulturní vzdělávání (IKV). Na realizaci projektu zpočátku spolupracovala i organizace MYSY (*Mathare Youth Sport Association*), která je jednou ze světově nejznámějších a nejstarších neziskových organizací působících v oblasti SDP. MYSY pracuje s mládeží ve slumech hlavního keňského města Nairobi. Mediální tvář projektu v České republice byl po dlouhou dobu fotbalista Tomáš Ujfalúši.

Fotbal pro rozvoj je rozvojově vzdělávací projekt, jehož hlavním cílem v počátku bylo přispět k naplnění MDGs² (*Millenium Development Goals*, Rozvojové cíle tisíciletí) prostřednictvím využití potenciálu fotbalu. Projekt měl zvýšit povědomí veřejnosti, médií a fotbalových činovníků o rozvojové problematice a posílit tak spolupráci nevládních organizací a fotbalových institucí na české a evropské úrovni. Smyslem projektu nebylo jen zahrát si fotbal, ale prostřednictvím fotbalu se dozvědět o rozvojové problematice a o životě lidí a dětí ve slumech v Keni. Od začátku projektu se využívá způsob hry zvaný fotbal3. Jedná se o fotbal, v němž se hraje bez rozhodčích, a hráči si sami nastavují vlastní pravidla. Hra má tedy 3 části. V první diskuzní části se nastavují společná pravidla, v druhé části se hraje samotné fotbalové utkání a ve třetí části se hodnotí celé utkání z hlediska nastavených pravidel. Tento koncept má přispívat k vytváření zodpovědnosti u jednotlivých

² MDGs – rozvojové cíle tisíciletí, které byly v platnosti od roku 2000 do roku 2015. Jednalo se o 8 společných cílů, které měly přispět ke zlepšení životní úrovně především v rozvojových zemích. Tato deklarace, na které se dohodlo 191 členských států OSN, vstoupila v platnost v roce 2000.

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

hráčů a rozvíjet takové dovednosti, jako je například řešení konfliktů, vzájemná spolupráce, tolerance a respekt.

Hlavní náplní do roku 2011 byla každoroční měsíční osvětová kampaň obohacená o návštěvu keňského mládežnického MYSÁ týmu v ČR. Do roku 2011 byl projekt součástí formálního vzdělávání, neboť většina jeho aktivit se odehrávala ve školách (především střední školy). Do projektu byly velice intenzivně zapojeny střední školy, které organizovaly fotbalové turnaje a tematické semináře za účasti českých a keňských studentů a teenagerů (v období měsíční návštěvy z Keni). Se školami se pracovalo dlouhodobě, v rámci přípravných seminářů se rozvíjela témata GRV a IKV (např. chudoba, migrace, porozumění, gender, náboženství, atd.) a studenti a jejich rodiny se připravovali na keňskou návštěvu, neboť keňští studenti v předchozích letech bydleli přímo v českých rodinách. Během měsíční návštěvy pak na školách probíhaly intenzivní semináře a fotbalové turnaje s keňskou mládeží, v rámci nichž měli čeští studenti možnost seznamovat se s jejich životní realitou a sdílet realitu vlastní. Tato kampaň na školách se většinou odehrávala v červnu, kdy v ČR pobýval tým keňských teenagerů, kteří byli v Nairobi dlouhodobě zapojeni do činnosti MYSÁ. Jednalo se o 8–10 vybraných teenagerů ve věku 14–18 let, které aktivně hrály fotbal nebo se jinak dlouhodobě podílely na kulturní a osvětové činnosti MYSÁ jako místní lídři. Jedním z hlavních cílů tedy byla interkulturní výměna, založená na vzájemné spolupráci českých studentů s keňskými vrstevníky, jež se neobešla bez vzájemné interakce a komunikace v anglickém jazyce. Na obou stranách tedy mělo docházet k rozšiřování znalostí, dovedností a dalšímu vývoji v oblasti hodnot a postojů. Fotbal pro rozvoj má tedy svou strukturou a formou motivovat mládež k řešení problémů a konfliktů na všech úrovních, přispívat k přijímání zodpovědnosti za své vlastní jednání a podporovat spolupráci, což patří mezi hlavní cíle GRV a IKV.

S příchodem nové projektové koordinátorky v roce 2011 změnil FPR své zaměření a od té doby se začíná realizovat v sektoru neformálního vzdělávání. Fotbalové turnaje a osvětové aktivity se začaly realizovat v sociálně znevýhodněných či vyloučených lokalitách České republiky, jako jsou například dětské domovy, nápravná zařízení pro mládež nebo nízkoprahová centra. Měsíční kampaň teď realizuje tým 12 tzv. ambasadorů, z nichž polovina jsou Češi (většinou VŠ studenti) a polovina Keňané z MYSÁ (vedoucí programů ve věku 18–26 let). V každé lokalitě v ČR, kde je spolupráce navázána na místní organizaci pracující se znevýhodněnou mládeží, tým vždy působí zhruba 3–4 dny během tzv. Akčních dnů (v červnu každého roku). Tento tým připravuje fotbalové turnaje, na něž jsou dále navázané další kulturní a osvětové aktivity. Mladí keňští lídři tak mají možnost sdílet své zkušenosti z realizace sportovně rozvojových programů v MYSÁ s českými a společně tento tým vybraných ambasadorů také pracuje s českou mládeží ve vybraných organizacích. Od

Podpora moderních trendů ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci

roku 2016 pomalu docházelo k ukončení spolupráce s MYSY a na měsíční kampani se začaly podílet i jiné sportovně rozvojové organizace, které do ČR vysílaly své dobrovolníky. V posledních letech se jednalo například o organizaci *Tiempo de Juego* z Kolumbie či *Football for Life* z Kambodži.

Liga
férového
fotbalu

Svou výše změněnou činností tak INEX-SDA a Fotbal pro rozvoj přispěly k založení tzv. „Ligy férového fotbalu (LFF)“ v mnoha regionech ČR. Došlo tak tedy k rozšíření využívání fotbalu (a tedy celého konceptu SDP) jako nástroje pro rozvoj a dosažení sociálních změn. LFF je celoroční aktivita, které se ve vybraných lokalitách účastní znevýhodněná mládež. LFF je v současnosti organizována např. v Praze, na Plzeňsku, Ostravsku či Olomoucku. V těchto regionech FPR spolupracuje s dalšími více než 20 neziskovými organizacemi. Díky těmto celoročním aktivitám se mohl FPR stát součástí mezinárodní sítě organizací využívajících fotbal jako nástroj rozvoje a vzdělávání – tzv. *streetfootballworld* a díky tomu se účastnit mnoha mezinárodních setkání, kde podobné organizace sdílejí své vlastní zkušenosti.

Kontrolní otázky:

Jak se projekt Fotbal pro rozvoj liší v jeho práci ve formálním a neformálním vzdělávání?

Vyberte si ve dvojici jednu aktivitu z manuálu „*Fotbal jako nástroj pro neformální vzdělávání*“ (viz níže) a připravte ji pro své spolužáky. Na závěr diskutujte, jak byl fotbal využit.

Literatura:

Ambrozy, Veronika a Ansley Hofmann, Štěpán Kyncl, Pavel Žwak. (2016). *Fotbal jako nástroj neformálního vzdělávání*. Praha: INEX-SDA.

Belhová et al. (2011). *FOOTBALL FOR DEVELOPMENT: A practical manual for teachers and youth workers on development education through football*. Vienna, Prague: VIDC, INEX-SDA.

Šafaříková, Simona. (2013). *THE Influence of sport and physical activities on youth development within the context of developing countries (The Kids League, Uganda)*. Dissertation thesis. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouc, Fakulta tělesné kultury.

Ujfaluši, Robin. (2007). *Jak se hraje fotbal v Africe*. Praha: Gutenberg.